

Asia: VN/20605/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkaminen)

Kanta-Hämeen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää näkemyksensä alla.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialuelakia sekä säädettäväksi väliaikainen mahdollisuus pidentää alijäämien kattamisaikaa valtiovarainministeriön päätöksellä sekä siirtää investointisuunnitelmien toimittamisen määräaikaa.

Valtiovarainministeriö voisi hyvinvointialueen hakemuksesta myöntää jatkoaikaa alijäämän kattamiselle. Jatkoaika koskisi vain sellaisia hyvinvointialueita, joille ei synny uutta alijäämää tilikaudelta 2025. Myönnettävä jatkoaika olisi harkinnanvarainen. Jatkoaikaa voitaisiin antaa joko vuoden 2027 tai viimeistään vuoden 2028 loppuun asti alijäämien kattamiseksi.

Esitysluonnos sisältää lisäksi ehdotuksen hyvinvointialueiden investointisuunnitelmien toimittamista koskevien määräaikojen muuttamisesta.

Alijäämien kattamisajan pidentäminen

Kanta-Hämeen hyvinvointialue kannattaa ehdotettua määräajan jatkamista alijäämien kattamiseksi ja pitää sitä erittäin perusteltuna alueen taloudellisen tilanteen sekä palvelujen turvaamisen näkökulmasta.

Kanta-Hämeen hyvinvointialue on jo tehnyt merkittäviä toimia taloutensa tasapainottamiseksi vuosina 2023–2025. Alueella on toimeenpantu kaksi talouden tasapainottamisohjelmaa, palveluverkkosuunnitelma ja lukuisia tehostamistoimenpiteitä, jotka ovat onnistuneet merkittävästi hidastamaan toimintamenojen kasvua ja kääntäneet alueen talouden ylijäämäiseksi.

Näistä toimista huolimatta hyvinvointialueelle on kertynyt huomattavan suuri kumulatiivinen alijäämä kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana. Vuosien 2023 ja 2024 yhteenlaskettu alijäämä on Kanta-Hämeessä noin 109 miljoonaa euroa. Nykyisen hyvinvointialuelain mukaan edellä mainittu alijäämä tulisi kattaa kokonaisuudessaan vuoden 2026 loppuun mennessä. Kanta-Hämeen hyvinvointialueen näkemyksen mukaan näin tiukka aikataulu aiheuttaa merkittävän sopeutuspaineen, joka vaarantaa perusoikeuksien toteutumisen ja voi aiheuttaa palvelujärjestelmään pitkävaikutteisia häiriöitä.

Alijäämien kattaminen vaatii kahtena peräkkäisenä tilikautena huomattavan ylijäämäisiä tuloksia, mikä on erittäin poikkeuksellista julkistaloudessa. Alijäämien synty on osin rakenteellista, eikä se johdu yksinomaan hyvinvointialueen omista päätöksistä, vaan myös rahoitusmallin ja palvelutarpeen välisestä epätasapainosta sekä vuoden 2023 kustannusinflaatiosta.

Kanta-Hämeen hyvinvointialue katsoo, että jatkoajan myöntäminen alijäämien kattamiseen on perusteltua talouden tervehtyttämisen onnistumisen kannalta. Jatkoajan myöntäminen ei tarkoita sopeutustoimien lykkäämistä, vaan niiden toteuttamista kestävämmällä tavalla. Alueet säilyttävät jatkossakin kannustimen kattaa alijäämänsä mahdollisimman ripeästi myös jatkoajan puitteissa.

Merkittävin riski alijäämien kattamisen osalta on rahoitusjärjestelmän ennustettavuus. Käytännössä alue ei voi luottaa valtiovarainministeriön tuottamiin painelaskelmiin talouden suunnittelussa.

Jatkoajan tarjoama liikkumavara mahdollistaisi sen, että Kanta-Hämeen hyvinvointialue voi suunnitella sopeutustoimet niin, että talous saadaan kestävälle uralle vaarantamatta alueen sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenteellista pohjaa. Se loisi edellytykset kestävämmälle sopeutukselle, jossa rakenteelliset uudistukset voidaan toteuttaa huolellisesti ja pitkäjänteisesti. Alueen väestörakenne on ikääntyvä, mikä lisää palvelutarvetta tulevina vuosina. Siksi on tärkeää, että talouden tasapainotus onnistuu tavalla, joka turvaa palvelujen jatkuvuuden myös väestön ikärakenteen muuttuessa.

Jatkoaika antaa mahdollisuuden panostaa ennaltaehkäisyyn ja tuottavuuden parantamiseen esim. digitalisaation hyödyntämiseen palveluissa ilman, että lyhyen aikavälin säästötavoitteet estäisivät tulevaisuusinvestointeja.

Esityksen mukaan hyvinvointialue voisi tehdä hakemuksen alijäämien kattamisajan pidentämisestä kesäkuussa 2026, kun vuoden 2025 tilinpäätöstiedot ovat vahvistuneet. Hakemus olisi tehtävä viimeistään vuoden 2026 elokuun loppuun mennessä. Tämän jälkeinen kansallisten päätösten aikataulu ei käy ilmi lausuntoaineistosta. Alueiden talousarvioprosessin näkökulmasta muutoksen haun aikataulun tulisi painottua keväälle 2025, kun alueet aloittavat vuoden 2027 talousarvion suunnittelun, jotta mahdollinen lisäämisen kattamiseen voidaan tosiasiallisesti ottaa huomioon talouden sopeutustoimenpiteiden valmistelussa vuoden 2027 talousarvioon.

Hakuprosessin pitäisi käynnistyä jo maalis–huhtikuussa, jolloin hyvinvointialueiden tilinpäätökset ovat käyneet aluehallitusten käsittelyssä. Näin ollen lopulliset päätökset mahdollisesta alijäämien kattamisajan pidentämisestä voitaisiin tehdä jo kesäkuussa aluevaltuustojen vahvistettua vuoden 2025 tilinpäätökset.

Lakiesitykseen tulisi selkeästi kirjata, että alijäämien tultua katetuksi lisääjällä noudatetaan alijäämien kattamisvelvollisuuden osalta hyvinvointialuelain 115 §:n mukaista menettelyä: jos talouteen on kertynyt alijäämää, se on katettava enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä.

Esitetty muutos tukee hyvinvointialueiden itsehallinnon toteutumista parantamalla alueiden mahdollisuuksia omilla toimenpiteillään tasapainottaa talouttaan. Luonnos hallituksen esitykseksi on kannatettava, mutta se ei poista tarvetta systemaattisesti arvioida kansallisen rahoitusjärjestelmän toimivuutta, selkeyttä ja ennakoitavuutta. Vaikka jatkoaika alijäämien kattamiseen antaa välttämätöntä joustoa, pitkän aikavälin talouden kestävyys kannalta ratkaisevaa on valtion rahoituksen riittävyys ja oikeudenmukainen kohdentuminen.

Kanta-Hämeen hyvinvointialue pitääkin tärkeänä jatkaa keskustelua valtion rahoitusmallin kehittämisestä ja yksinkertaistamisesta. On selvästi pystytty osoittamaan, että rahoituksen laskentamalli on epävaka ja toimimaton, joten muutosten valmisteluajaksi rahoituksen laskentaperusteena pitäisi käyttää vain HVA-indeksiä kaikkien alueiden osalta. Kanta-Hämeen hyvinvointialue esittää myös vuosien 2023–2024 syntyneen alijäämän kokonaisratkaisuksi alijäämien muuttamista pääomalainoiksi, jotta alueet voivat keskittyä kestäväan palvelurakenteen uudistamiseen.

Lisäämisen auttaa osittain ratkaisemaan nykyhetken akuutin talouden tasapainottamisongelman muutaman hyvinvointialueen osalta, mutta samalla on huolehdittava, että rahoitusjärjestelmän

uudistaminen käynnistyy nopeasti. Aluekohtaiset rahoituksen kehitysurat osoittavat, että hyvinvointialueiden taloudellinen asema on polarisoitumassa siten, että osalla alueista rahoitusasema vahvistuu samalla kun toisilla se heikkenee ilman rakenteellisia tai toiminnallisia perusteita.

Investointisuunnitelman toimittamisen määräajan muutos

Kanta-Hämeen hyvinvointialue pitää perusteltuna, että investointisuunnitelmien toimittamisen määräaika pidennetään. Kanta-Häme esittää, että määräaika muutetaan joulukuun lopusta kesäkuun loppuun.

Pohjavirta Terhi
Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Kukkonen Petrus
Kanta-Hämeen hyvinvointialue